

ФЕЙСБУК-СТОРІНКА:
COSSACKLANDUA



Козацький край

№ 2 (142),
травень 2025 року

**ЗЕМЛЯ
ЧОРНОГО
ВОРОНА,
А**

**НЕ курки
двоголової!**



**ПРАГНЕННЯ ВОЛІ, ДУХ ТА ІДЕЇ ХОЛОДНОГО ЯРУ
В УКРАЇНІ – ВІЧНІ.**

ХОЛОДНИЙ ЯР – МІСЦЕ, ДЕ НАВІТЬ ВІТЕР ОСПІВУЄ ВОЛЮ...



Олег ОСТРОВСЬКИЙ

Вперше я потрапив до Холодного Яру в далекому 1997 році. Ми з друзями приїхали до Мотриного монастиря освячувати паски. Залишили автобус біля Гайдамацького ставу і пішки піднялися до монастиря. Була приблизно година 8-а ранку – людей не було. Освятивши великодні кошики, спустилися до ставка розговітися...

Запам'ятався Яр насиченим духмяним одурманюючим цвітом леверди... Лежали прямо в ній і кожна клітинка насичувалася відчуттям єднання з природою й історією, запахом дикого часнику і...запахом свіжого вітру, притаманного лиш цій місцині.

Наступного разу я приїхав в Яр до Дуба Залізняка вже у 2005 році. Мій товариш запропонував подивитися на «шашличну», – вірніше, на те, що від неї залишилося... Її виставили на продаж разом з магазином на хуторі Буда.

Це було не зрозуміло що. Напіврозвалений навіс із старими столами і лавками під відкритим небом... Точніше – одна назва від тієї «шашличної»!

Зате відразу до нас підбіг пес. Вже потім я з ним ближче познайомився. Звали його Патрон – він був справжньою легендою хутора. Через декілька місяців це вже був наш вірний сторожовий пес.

До Дуба Залізняка стояв старий металевий шлагбаум і повалене дерево, – ми обійшли їх справа через маленький рівчачок. Було видно, що люди дуже рідко тут ходять...

Величний Дуб, якому більше 1 000 років, стояв як Патріарх усього лісу. Неодноразово в нього била блискавка. Із середини його гризуть шкідники. Але він живий... Поряд – його правнук, засохлий дубок, якому приблизно років 300. Битий блискавками, пошарпаний вітрами, мучений шкідниками, Дуб Залізняка схожий долею з Українською нацією, такою ж сильною і незламною.

В ті часи я ще навіть не здогадувався, що вже через два роки на хуторі біля Дуба буде «Дикий Хутір» – місце, де збиратимуться патріоти з усієї України. З'явиться тут музейна експозиція, присвячена холодноярцям, поруч постане перша в Україні козацька церква Петра Калнишевського, від стін якої вирушатимуть експедиції для вивчення козацької історії: на Соловки у Білому морі – шляхом останнього кошового отамана Запорозької Січі, до німецького Аугсбурга, де скінчився шлях легендарного холодноярця Горліса-Горського, на священну гору Афон, де в хащах на схилах скель зберігся козацький скит «Чорний Вир»...

У часі Революції Гідності звідси вирушить на столицю «йолку» на Майдані Незалежності найбільший в Україні холодноярський чорний прапор – і відтоді гасло «Воля України або смерть!» знатимуть в усьому світі. Двоє з трьох, хто закріпив тоді цей прапор на Майдані, пізніше загинули в «АТО», а в Щасті на Луганщині воювала у складі батальйону «Айдар» штурмова група «Холодний Яр», яка спочатку пройшла вишкіл у Холодному Яру і першою вдягла саме тут промальовані й пошиті перші чорні шеврони з перехрещеними шаблями і знаменитим холодноярським гаслом...

Ще з 2007 року на «Дикий хутір» потягнулися гості з Європи, Америки, Австралії – гості з усього світу, які прагнули пізнати українські традиції і зрозуміти секрет легендарного Холодного Яру. Повертаючись в свої країни, вони підказують іншим, як зрозуміти незламність України. Кожен, хто відвідав це Місце Сили і Волі, взяв із собою заряджену на перемогу Добра частинку непереможного Духу Холодного Яру!..

КОЗАЦЬКИЙ ХРАМ ХОЛОДНОГО ЯРУ – ВІДНИНИ З ДЗВІНИЦЕЮ, ДЕ ВСТАНОВЛЕНО СІМ ДЗВОНІВ

Поруч з першою в Україні козацькою церквою в Холодному Яру віднині діє дзвіниця – сім дзвонів лунають в околицях Холодного Яру, повертаючи історію й традиції православної Віри...

Дзвони для холодноярського козацького храму Петра Багатостраждального (Калнишевського) відлиті на Odlewnia Dzwonów Rodziny Felczynskich – найстарішому дзвоноливарному підприємстві Польщі, але їх створили українці. Ливарня дзвонів була заснована у 1808 році в місті Калуші, що на Івано-Франківщині. У 1947 році правнук перших ливарників переїхав до польського Перемишля і відновив там виробництво. Вихідці з України вже більше 200 років надають послуги церковним парафіям по всьому світу. Виготовляють дзвони за традиційною технологією, започаткованою предками – 75% мідь і 20% олово.

Дзвони виготовлені коштом меценатів – зокрема, родини ветерана батальйону «Айдар» Олега Островського та родини Володимира Кравця, чий прадід родом з Плескачівки пропав у застінках чекістів на початку 20-х років минулого століття – очевидно, за зв'язки з холодноярськими повстанцями.

Загальна вага дзвонів, які прибули до Холодного Яру – майже пів тонни, 490 кг. Останній з семи дзвонів прибув з Польщі місяць тому. Волонтер, який віз його в авто, призначеному для відправки військовим на фронт, розповідає: зай-



дав з Польщі в Україну, коли сонечко світило. Коли ж прокинувся наступного дня в готелі під Львовом – дороги позамітало снігом, тож довелося шукати, де «перевзутти» добряче навантажене авто в зимові шини. І місцеві галицькі хлопці зробили це...безкоштовно. Тож історія холодноярських дзвонів розпочинається хоч і не без пригод, але добре...

Козацький храм Калнишевського, який легендарний телеведучий Андрій Охрімович назвав колись «Холодноярським мечем Української Віри», має багато символічних деталей. Він повторює обриси стародавнього козацького храму на запорізькому острові Хортиця. Хрести на його куполах мають неповторну форму, бо «вирастають» з княжих тризубів. Під алтарем церкви, захищені бронесклом, розміщені камінь, привезений з Соловків (камінь викопали, коли на цьому острові, де спочив Калнишевський, садили у 2012 році дуба, привезеного з Хортиці, де була Січ кошового) і камінь зі схилів священної гори Афон – головного осередку православного чернецтва. Поруч з храмом – кенотаф (символічне поховання) Калнишевського, перший в Україні пам'ятник Небесній Сотні і мурована з каменю копія соловецького каземату Калнишевського.

Відтепер додатковою «родзинкою» храму стала дзвіниця з дзвонами, відлитими у Польщі нащадками українців...

93-ТЯ БРИГАДА «ХОЛОДНИЙ ЯР»: ШЛЯХ ГЕРОЇВ ВІД КОНГО ДО БАХМУТА

У новітній історії Збройних сил України цей підрозділ став першим базовим з'єднанням, що готувало підрозділи миротворчих сил. Його бойовий шлях починався в Конго, Іраку, Косово, колишній Югославії, Сьєрра-Леоне, Лівані, Лівані.

В часі початку «гібридної» агресії росії, 22 лютого 2014 року 93 ОМБр однією з перших вирушила на захист України – і вже 14 березня 2014-го взяла під контроль частину державного кордону в Луганській області.

На початку травня 2014 року бригада контролювала кризові райони Краматорська та Добропілля, 4 липня відбувся перший бій з танками окупантів під Новоселівкою, а далі було визволення Селидово, Українська, Карлівки, Нетайлового, Первомайського, Карлівки, Пісків та Авдіївки. У серпні 2014 року механізований батальйон і зведена рота бригади виконували бойові завдання в районі населених пунктів Іловайськ, Кутейникове, Старобешеве, Савур-Могила. 29 серпня 2014 року – БТГР 93 бригади очолила одну із колон, яка з боєм проривалася з Іловайського оточення.

З вересня 2014 по лютий 2015 року бригада – у боях за Донецький аеропорт. Серед легендарних «кіборгів», які билися за ДАП усі 242 дні, були й бійці з 93-ї.

Згодом бригада утримувала позиції у Пісках, на шахті «Бутівка», на Бахмутському напрямку Луганщини, на Авдіївському і Маріупольському напрямках Донеччини.

У перший день повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року 93-тя бригада «з коліс» прийняла бій в Охтирці й зупинила просування ворога у низці населених пунктів Сумщини та Харківщини. Березень 2022-го ознаменувався для легендарної бригади звільненням Тростянця і навколишніх населених

пунктів Сумщини. А також звільненням Гусарівки на Харківщині і захопленням десятків одиниць трофейної техніки.

З квітня по серпень 2022 року бригада у важких боях тримала Ізюмський напрямок, звільнила низку сіл, створюючи пе-



редумови для великого Харківського контрнаступу осені 2022-го. З серпня 2022 року бригада з перервою в один місяць бригадою воює на Бахмутському напрямку. 4,5 місяці холодноярці утримували Соледар фактично без втрати позицій. Ворогу вдалося окупувати місто лише тоді, коли 93-тя вийшла на відновлення.

Бої за Бахмут тривали з серпня по грудень 2022 року і з січня по травень 23-го, коли бригада відійшла на околиці Бахмуту і зайняла позиції в Іванівському, Кліщівці й Андріївці. Цю ділянку фронту підрозділи бригади утримують донині. Попри незначні втрати території, воїни 93-ї протягом двох років не дають російській армії підійти до Костянтинівки.

Навесні 2024 року батальйони холодноярської бригади успішно утримували ділянки перед Часовим Яром – у Богданівці та Калинівці. При цьому успішно штурмували ворожі позиції. Батальйонні тактичні групи бригади навесні 2024-го воювали на Лиманщині, де танкісти і екіпажі БМП виїжджали працювати по ворогу прямим наведенням. З осені того ж року і донині підрозділи бригади

також залучаються для утримання сіл навколо Покровська, а також воюють у Торезьку.

Шеврон 93-ї окремої механізованої бригади «Холодний Яр» містить зображення холодноярського чорного ворона (крука) в супроводі трьох дубових листків. «Чорний ворон» – розповсюджене псевдо у холодноярських отаманів. Окрім того, в Холодному Яру переважають саме дубові насадження, а ще там росте одне з найстаріших дерев України – Дуб Максима Залізняка.

Крук зображений і на лицевій стороні почесного стяга 93 бригади. А на його звороті – дуб із двома ножами – символи гайдамацької слави.

Символіка 93-ї ОМБр асоціюється з незламним духом Холодного Яру, її чорний колір символізує рішучість і боротьбу в надскладних умовах. Холодноярці (історичні повстанці) і сучасна 93-тя бригада несуть у собі той самий бунтарський дух, готовність першими стати на захист Батьківщини навіть у найтемніші часи...

Щоб приєднатися до великої сім'ї славетних Воїнів-Холодноярців, слід звернутися до рекрутерів за телефоном +38 (066) 065 10 21, залишити заявку на сайті бригади або оформити на сайті проєкт «Контракт 18-24». Також це можна зробити у додатку «Резерв».

«У 93-й ОМБр «Холодний Яр» ти отримаєш можливість опанувати найсучасніші технології, що дають перевагу у бою. Бригада володіє потужним арсеналом техніки та зброї, однією з перших отримує сучасне озброєння від партнерів та постійно впроваджує передові інновації українських розробників у військовій сфері. Ставай кращим разом із найкращими!» – закликає бригада.

АрміяInform

ФОТОФАКТ



Альпіністка Марія Прокопенко на висоті 6461 м над рівнем моря розгорнула прапор міста Черкаси, підтримуючи збір донатів на проєкт антидронового захисту «Небеса Черкащини».

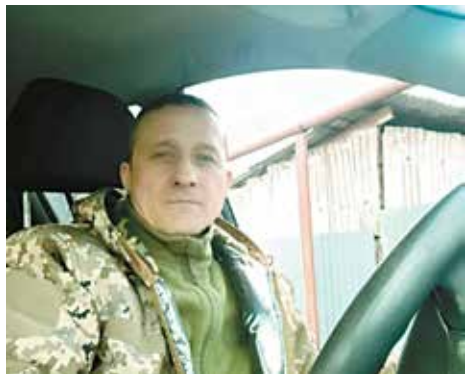
Тим часом, смілянка Вікторія «Руна» розгорнула на Півдні прапор рідного 23-го мотопіхотного батальйону «Хортиця» і написала у соцмережі: «Жити тут і зараз. Жити війною. Це про мене. Вчора у мене запитали, чи є в мене найважливіша людина у моєму житті, і я не змогла відповісти на це запитання. Усе найважливіше зараз тут – побратими, які стали братами та замінили сім'ю. І найважливіше для мене зараз – щоб кожен із них вижив у цій війні!»

Така вона – українська молодь XXI століття...



ФРОНТОВА «МАТЕМАТИКА»: БОЄЦЬ З БРИГАДИ «ТРЬОХ ОДИНИЦЬ» ЛЮБИТЬ ЧОТИРИЛАПИХ І НЕ ВТРАЧАЄ ВІРУ У ДВОНОГИХ. ЗАВДАННЯ – ВИЖИТИ Й ПЕРЕМОГТИ!

9 травня Григорій Негрун мав реально святковий настрій – його нарешті виписували з лікарні в Черкасах і мали взяти до рідного Городища. Із посічених вибухом ніг воїна вже дістали металеві осколки, лишилися поки тільки пластикові, які на операційному столі не «піймали» магнітом. Медики дають оптимістичні прогнози – ходити буде...



Таким його звикли бачити побратими: «Пікс» за кермом автомобіля

Спілкуємось з Григорієм телефоном – аби встигнути до того, як він опиниться вдома, з дружиною і дітьми, від спілкування з якими його не хочеться відволікати. У планах бійця дорогою між Черкасами і Городищем – лише заглянути на військову базу, де він декілька років поспіль прослужив разом з трьома німцями і трьома бельгійцями: Ресем, Бригом, Сарматом, Ерікою, Агатою та Гердою. Це не секретна база НАТО і не позивні бійців закордонного контингенту – це шість німецьких і бельгійських вівчарок, яких Негрун виховував з малих цуценят, оскільки був військовим кінологом. Коли восени його відправили в морську піхоту і на передову, бійця вже знали за позивним «Пікс» – так звали ще одного його чотирилапого друга, який загинув, не витримавши навантаження тренувань...

Більша частина життя Григорія до, під час і після служби кінологом – це ще й постійні поїздки за кермом, два десятиліття і цивільного, і військового життя водія. Спочатку був Київ, робота водієм на приватній фірмі, яка займалася установкою вишок мобільного зв'язку, пізніше – військова служба в окремому автобаті у «зоні АТО» (2015-16 рр); знову фірма в Києві, а з 2018-го вже постійно на

контракті в ЗСУ: 6 років кінологом на Черкащині, а з осені 2024-го спочатку в морській піхоті на передовій, а потім – у 111-й (Луганській) бригаді територіальної оборони. Мав чимало боїв і пригод, часто не лише кермо крутив, а й брав до рук зброю, захищаючи свою землю і «демилітаризуючи» ворога на території держави-агресорки.

«Крайні» ж два місяці на передовій для «Пікса» перетворилися на суцільний мікс із затяжних «відряджень» і коротких відпочинків, коли «для себе» практично не лишається часу. Його автомобіль по вирвах на дорогах, а частіше й під одночасним обстрілом ворога доставляв на передову боеприпаси, продукти й медикаменти, а назад вивозив поранених з «нуля» та бійців на ротацію, а одного разу – ще й чотирьох полонених. Згадуючи про них, каже: «Якщо чесно – було навіть шкода ту четвірку із зв'язаними руками і зав'язаними очима. Їх щойно піймали і вони ще нічого не розуміли – трусилися від страху... Зовсім діти ще – років по 25». Таке ставлення 49-річного Григорія цілком зрозуміле – у нього сини 7 років, доньки – 20. Втім, хто знає, як поставилися б до нього самого ті полонені росіяни, якби зустрілися за інших обставин...

Григорій не вважає, що робить щось особливе – він просто спокійно і впевнено виконує свою роботу водія мінометної батареї. Побратими ж думають інакше.

«Кожного дня вирушав у зони, де все прострілювалося ворожими дронами. У «крайні» дні робив взагалі по 2-3 виїзди щодня! Гриша з посмішкою їхав туди, куди вже й пішки не кожен хотів іти», – зі стриманим захопленням розповідає про водія один з його побратимів, черкашанин Ярослав Нищик.

Кожен військовий і волонтер знає: вибираючи ціль і наші «дронщики», і ворожі у першу чергу намагаються знищити транспортні засоби. Тому у водіїв ризик потрапити під удар зростає саме через цю «пріоритетність». Хоча водночас і нижчим стає – бо майстерність водія, помножена на швидкість авто, якщо воно в хорошому техстані, дає додаткові шанси на виживання.

«Пікс» доволі весело згадує гонки наввипередки з дронами, які намагалися його знищити – зі сміхом називає «криворуким» навіть того російського дронщика, який цієї весни

зрешетив його штатну автівку, але не зміг її знищити. Конкретнішим стало попадання в середині квітня – дрон-«ефівішка», який прилетів збоку – потрапив точно у водійські дверцята його «Міцубісі»...

Авто згоріло і Григорій разом з двома стрільцями 4(!) доби виходив до своїх. Точніше, то побратими виходили – заодно вони виносили й «Пікса» зі зраними ногами, проте часто йому й повзти доводилося. Знову були удари дронів, «перекус» і ночівля у бліндажі зв'язківців у лісопосадці, а потім – у покинутому бліндажі дронщиків. Зрештою – евакуація на авто до найближчого «стабіка» (стабілізаційного пункту), де дістали перші три осколки з ніг і відправили далі по лікарнях. Більшість осколків дістали вже в Черкасах – і хірург запропонував забрати їх як «сувенір», та Григорій відмовився – насправді, він абсолютно мирна людина, попри те, що вже більше 8 років у армійській уніформі.

Григорій досі залишається з унікальним званням старшого матроса, яке йому не встигли змінити після переведення з морпхів у тероборону. Що цікаво – у тій же Луганській бригаді ТрО служить його рідна сестра Лариса, причому вона – не діловод чи штабіст, а номер з бойового мінометного розрахунку.

Життя брата й сестри – «коктейль із трьох інгредієнтів»: зі спогадів про домашній затишок, буремного сьогодення і мрій про повернення до мирного життя...

В Черкасах є паті-бар із назвою «111» і першим у винній карті закладу зазначений коктейль «Негруні» з джину, червоного вермуту й кампарі, вартістю 210 гривень. Легенда про цей всевітньо відомий напій гласить, що півтора століття тому його придумав французький генерал Негроні. Було б символічно, якби кожен з цивільних, хто прочитав цю публікацію, потратив хоча б суму вартості коктейлю «Негруні» з бару «111» на автівку для бійця Негруна і його 111-ї бригади.

У наших силах – пришвидшити час для миру на умовах України і час для коктейлів, де червоний колір даватиме саме вермут...



Григорій Негрун (без шолома) в момент виходу на «точку евакуації». Попри зламані ребра і посічені осколками ноги - оберся на дерево, щоб фотографуватися стоячи. У медика з позивним «Маршал», який на фото поруч – враження від сили духу побратима читаються на обличчі. Хоча і сам медик під час евакуації отримав осколкові поранення шиї...

Фото надане Ярославом Нищиком

ВІЙНИ З РОСІЄЮ – НЕ БАГАТО РОКІВ. ЇЙ БАГАТО СТОЛІТЬ...

Доволі часто можна чути про те, що історія війн між Україною та росією – це те, що повторювалося вже не раз і триває (з перервами) ледве не тисячу років. На жаль, це факт – з єдиним уточненням, що тисяча років – це таки заокруглення «до красивої цифри». Насправді ж, протистоянню цьому «всього-навсього» якихось дев'ять століть...

СТОЛІТТЯ ЗМІНЮЮТЬ ЗБРОЮ, ЯКОЮ ВОЮЮТЬ ЛЮДИ, АЛЕ НЕ САМИХ ЛЮДЕЙ

«Нікогда ми не будем братьями!» – полум'яні слова цього вірша українки, написаного в часі Революції Гідності російською мовою, став криком її душі і відлунням того, що діється багато століть поспіль.

Відправною точкою російсько-українських війн вважається дикунське розорення Києва, яке вчинила 1169 року вояцня князя Андрія Боголюбського. Внук князя половців Аепи і засновника москви Юрія Долгорукого, Боголюбський прагнув своє князівство на землях навколо сучасних російських міст Суздаль і Владимир вивести з-під влади Києва. Бачив за мету перестати бути підпорядкованим Русі, тож підняв меч проти Києва на Дніпрі-Борисфені й вирушив зі своєї столиці, яка в ті часи називалася не інакше як Володимир-на-Клязьмі. З околиць Русі, які у тодішньому Києві ще й Заліссям називали. Пограбування Києва прапредками сучасних окупантів у XII столітті було схожим на пограбування Бучі й Гостомеля у XXI столітті – з тією відмінністю, що додому тоді тягли не крадені електрочайники і пральні машини, а срібло-золото пограбованих церков і монастирів Київських.

У російській історіографії князя Боголюбського з гордістю називають «першим велікороссом» – адже він

пограбував Київ як іноземне місто і не залишився у ньому, повернувшись до свого Залісся, виокремлюючи населення на північний схід від Києва у окремий від нього етнос, але намагаючись при цьому зберегти вплив на Київ і в подальшому. До речі, святиня сучасного російського православ'я номер один – це ще й досі ікона Богородиці, викрадена в ті часи з Вишгорода під Києвом і вивезена до Володимира...

Пізніше війни були неодноразово. Тож, коли у 2014 році росія розпочала гібридну війну проти України, яка у 2022-у переросла у повномасштабну, нам було що згадати з історії підступів й агресії російської. У 2014 році, вже після окупації росією Криму, ми відзначали 500-річчя перемоги нашого й литовців князя Костянтина Острозького над московитами – у битві під Оршею. А в 2018 році у Трахтемирові під Каневом урочисто відкривали пам'ятник гетьману Петру Сагайдачному і його козакам на честь 400-річчя переможного походу на Москву...

Бувало всяко в історії, і її світлі й трагічні сторінки змінювалися доволі часто. Після вимушеного союзу з московією 1654 року, вже влітку 1659 року був повний розгром московитів під Конотопом козацьким військом гетьмана Івана Виговського і антимосковські походи Юрія Хмельницького. Після трагедії поразки гетьмана Мазепи і спаленого московитами дотла Батурина, з убитими ними українськими жінками й дітьми – був антимосковський похід послідовника Мазепи, гетьмана Пилипа Орлика, того, що став творцем Конституції, яка фактично першою на теренах Європи гарантувала права і вольності козацькі...

Навіть тоді, коли 1775 року московська солдатня цариці Катерини зруйнувала Запорозьку Січ – вогонь прагнення до незалежності не згасав,

а земля українська народжувала нових Героїв, які ставали на боротьбу за Волю... Найяскравішим проявом цієї боротьби у XX столітті стало антимосковське повстання Холодного Яру, яке було продовженням справи Української революції 1917 року.

То в чому ж феномен Холодноярщини – чому так часто до цієї теми звертаються вже навіть не професійні дослідники історії, а сучасні військові?

ВОГОНЬ ПРАГНЕННЯ ДО ВОЛІ, ЯКИЙ НЕ ЗГАСАЄ...

У якості співбесідника полковника Руслана Батира ми обрали не випадково – заступник начальника Черкаського обласного штабу оборони і радник начальника Черкаської ОВА з питань ветеранської політики ще донедавна був заступником командира 118-ї окремої бригади територіальної оборони імені отамана Лютого-Лютенка. Того самого Івана Лютого-Лютенка, який був одним із ватажків Холодноярського руху століття тому...

Запитуюмо, чому його бригада отримала саме цю почесну назву.

Виявляється, варіантів почесного найменування пропонувалося багато. Але вибір на користь імені Лютого-Лютенка стає очевидним, як тільки читаш його біографію. Навесні 2023-го на базі бригади зібралися представники більше 30 волонтерських об'єднань та організацій, які провели громадські слухання. Усі друзі бригади підтримали пропозицію почесної назви імені отамана Лютого-Лютенка.

Основним критерієм для присвоєння такого почесного найменування бригаді черкаських тероборонівців стало те, що постать військового та громадського діяча, сотника армії УНР, повстанського отамана Холод-



Малюнок Володимира РЕБРО

ного Яру Івана Лютого-Лютенка тісно пов'язана з військово-політичною історією Черкащини. У довідці, підготовленій тоді знавцями історії, значилося, що Лютий-Лютенко був учасником Першої світової війни, в часі Української революції та Визвольних змагань – кадровим військовим старшиною Дієвої Армії УНР (до літа 1919 року), а потім – командиром загону «Вільного козацтва» (фактичного прообразу територіальної оборони) у Звенигородці і одним з цільних отаманів військового керівництва Холодного Яру у 1919-1922рр. Повстанське псевдо мав – «Гонта», яке підкреслює тяглість традиції Українського Спротиву і може бути взірцем для воїнів вже XXI століття. У складі Дієвої Армії відзначився у переможних боях Першого зимового походу (зокрема, на території Черкащини). У боротьбі проти московських окупантів був одним з найефективніших холодноярських отаманів – за деякими даними, навіть обирався на якийсь час Головним отаманом Холодного Яру.

Чим не приклад цей наш земляк для сучасних воїнів Черкаської бригади тероборони?.. Бійці і офіцери бригади гаряче підтримали ідею, що зрештою втілилася у назві, зафіксованій Указом Президента...

Запитуюмо у полковника, чи можна говорити про те, що ім'я Лютого-Лютенка допомагає сучасним воїнам у бою? «Вірніше було б сказати, що вся історія Визвольної боротьби і всіх її видатних постатей допомагає розуміти, що сучасний українець продовжує справу своїх дідів-прадідів, – говорить Батир. – Я бачив, як гордяться своєю назвою бійці 72-ї бригади «Чорних запорожців» чи морпихи, чия 36-а окрема бригада названа на честь контр-адмірала УНР родом з черкаського лівобережжя – Михайла Білинського. Історія Холод-

ного Яру, його козаків і отаманів дає усвідомлення відповідальності перед наступними поколіннями за невідворотність ствердження Української Незалежності. Легендарна УПА колись теж рівнялася на холодноярців, – навіть псевдо (по-сучасному, «позивні») обирала за їхнім взірцем, певні елементи організації системи розвідки та інженерної справи (у створенні крівок) копіювали.

Іноді можна чути думку про те, що «отаманщина» була якимсь місцевим явищем, прив'язаним до конкретної території, обмеженої рідними селами й лісами. Те саме дехто говорить і про УПА – мовляв, то явище виключно Заходу України. Насправді, все це – наративи проросійської пропаганди. Реально ж, як у Холодному Яру були козаки і отамани родом з інших регіонів України і навіть з Кубані, так і в УПА було багато повстанців і старшин родом з Наддніпрянщини. До речі, з дитинства чув на рідній Чорнобаївщині розповіді про отамана Нагірного і його козаків – а вони, говорячи мовою сучасних військових «були в оперативному підпорядкуванні» Холодного Яру і проводили спільні бойові дії проти окупантів по обидва боки Дніпра. Фактично, тогочасні «Сили спецоперацій», які діяли у ворожому тилу. А в умовах партизанської війни знання місцевості – це абсолютна перевага над ворогом. От звідки і прив'язка до певної території. Візьміть хоча б сучасний повстанський рух «Атеш» на території тимчасово окупованого Криму, який відчутно тріпає нерви й сили ворога...

До речі, знаєте, що означає «Атеш» у перекладі з кримськотатарської? «Вогонь»! Як тут не згадати про гасло на холодноярському чорному прапорі: «І повіє ВОГОНЬ новий з Холодного Яру!»



Бойовий прапор 118-ї бригади тероборони – малиновий, як і в часи Козацтва. У грудні 2024-го до нього додалася стрічка з почесною назвою бригади – імені отамана Лютого-Лютенка

ГЕРОЯМИ УКРАЇНИ СТАЛИ НАВІКИ МОЛОДІ...

У перші дні травня 2025-го двоє зовсім молодих уродженців Черкащини Указом Президента нагороджені званням Герой України, на жаль, обидва – посмертно.



Молодший сержант Андрій Дубницький був родом зі Степанців на Канівщині. Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 8 березня 2022 року призваний до Збройних Сил України. Воював у складі 110-ї окремої механізованої бригади імені генерал-хорунжого Марка Безручка.

І воював добре – був нагороджений почесним нагрудним знаком Головнокомандувача ЗСУ «Золотий хрест», відзнакою Президента України «За оборону України», медаллю «За хиснику Вітчизни» та почесною відзнакою військової частини «За оборону Авдіївки».

14 лютого 2024 року під час боїв на позиції «Зеніт» в Авдіївці на Донеччині Андрій Дубницький отримав поранення і був захоплений у полон російськими окупантами. Разом з іншими пораненими полоненими українськими солдатами його стратили – попри всі міжнародні норми поводження з військовополоненими. Страту навіть відзняли на відео. Молодшому сержанту Дубницькому було всього 26 років... Тіло Андрія Дубницького росіяни віддали лише через півтора

місяці – наприкінці березня 2024-го.

Олександр Кандауров, який загинув у бою з російськими танками під Вугледаром, був ще молодшим – йому виповнилося лише 25 років. Хлопець, чиє дитинство пройшло у Сатанівці поблизу Монастирища, перед «повномасштабною» жив і працював у Броварах під Києвом, пішов у армію добровольцем у перший же день російського вторгнення. Завжди першим викликався на усі небезпечні завдання, був зразком для усієї роти, яка билася у складі 72-ї ОМБр «Чорних запорожців». Особисто знищив у ближніх боях під Києвом та на Сумщині, Харківщині й Донеччині 4 одиниці російської бронетехніки і 15 російських піхотинців – згідно офіційних документів, підтверджених свідками та фото. Плюс разом з побратимами не раз знищував ворога, виставляючи протитан-



кові міни перед українськими позиціями.

За 7 місяців війни пережив багато, але продовжував будувати плани на майбутнє, після Перемоги. В одному із інтерв'ю Олександр сказав журналістам: «Боюся, що не

встигну здійснити свої плани: побудувати дім, щоб був затишний двір, не встигну створити сім'ю. А так хочу, щоб мною пишалися батьки. І бачили, чого я досяг. От за це боюся найбільше. Що не встигну».

На жаль, не встиг... 25 вересня 2022 року поблизу села Павлівка Вугледарського району Донеччини Олександр разом із побратимом прикривали відхід побратимів, які евакуювали поранених. У цьому бою старший солдат Кандауров отримав смертельне поранення...

«Золота Зірка» гідно відзначила (посмертно) подвиги Дубницького і Кандаурова. Тим часом, 2 травня на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України зареєстровано електронну петицію про присвоєння звання Героя України (посмертно) Миколі Лупиносу.

Син знаменитого поета і дисидента Анастолія Лупиноса у 2008 році брав участь у військовому параді до Дня Незалежності як один з кращих ліцеїстів Військового ліцею ім.Богуна. Не знав тоді, що отримає смертельні поранення так само в День Незалежності... У 2014 році – активний учасник Революції Гідності, у 2015-16 рр учасник АТО, воював на Донеччині у складі 131-го розвідувального батальйону. Після завершення навчання в Уманському державному педуніверситеті отримав фах вчителя математики та інформатики. Працював журналістом та фотовідеооператором репортажної зйомки, мав свій власний ютубканал.

Після початку повномасштабного вторгнення підписав контракт з 56-ю окремою мотопіхотною бригадою, був головним сержантом мінометної батареї у складі батальйону «Сармат».



У 2023 році отримав вогнепальне поранення, але після реабілітації повернувся на передову й продовжив захищати Україну. Мав відзнаки «Хрест Розвідника», «За мужність і вірність», медаль «За особливу службу» від Сухопутних військ України та ряд інших нагород.

У День Незалежності, 24 серпня 2024 року головний сержант отримав надважкі поранення під час бою поблизу міста Часів Яр Бахмутського району Донеччини. Лікарі відчайдушно боролися за його життя. На жаль, 4 вересня 2024 року, у віці 32 років Микола Лупиніс відійшов у засвіти.

Його мужність проявлялася не лише безпосередньо в боях, а й у здатності надихати інших. Там, де інші бачили неможливе і їх охоплював страх, Микола знаходив сили рятувати життя побратимів під час виконання найскладніших завдань. Його позитивний настрій та непохитна віра у перемогу були невичерпним джерелом підтримки для всього підрозділу.

У перші ж півтора тижні після реєстрації петиції на Президентському сайті її підписали більше 6.000 людей.

ПРОГРАМА XXX ВШАНУВАНЬ ГЕРОЇВ ХОЛОДНОГО ЯРУ



Урочистості розпочнуться у м. Кам'янка Черкаської області **16 травня** о 18.00 у Будинку культури. Участь у концерті візьмуть народна артистка України Світлана Мирвода, кобзар Василь Лютий, лідер гурту «Тінь Сонця» Сергій Василюк і дитячий танцювальний гурт «Самоцвіти». Представлять свої книги письменники Лариса Ніщой та Роман Коваль.

У суботу, **17 травня**, у Мельниках, на цвинтарі, об 11.00 буде вшановано Головного отамана Холодного Яру та братську могилу холодноярців, де спочивають козаки Петро Оверкович Токовенко, Прохор Іванович Деркач, Руденко та Гаврилко «Полтавець», закатовані більшовиками.

О 12.00. у центрі Мельників – урочисте покладання квітів до монументів загиблим у боротьбі за Україну козакам і козачкам села, а також до пам'ятників Юрієві Горлісу-Горському та славній родині Чучупаків.

Об 13.00 ляжуть квіти і до монументів на місці останнього бою Василя і Петра Чучупаків на Кресельцях.

Вклонимося і могилі гайдамацького ватажка XVIII ст. Гната Гоголо, що неподалік Гайдамацького ставу (13.45). А в Мотриному монастирі – біля могили сотника полку гайдамаків Холодного Яру Івана Компанійця відбудеться громадська панахида (14.30).

О 15.00 – на хуторі Буда розпочне роботу Літературно-музична сцена (ведучі Василь Ковтун і Андрій Купчин). Виступатимуть: Роман Коваль, народна артистка України Світлана Мирвода, лідер гурту «Тінь Сонця» Сергій Василюк, кобзар Василь Лютий, заслужені артисти України Дмитро Лінартович і Олександр Шнайдер, поетки

Мальва Кржанівська і Валентина Коваленко, письменники Лариса Ніщой, Владлен Ковтун та Євген Букет, вокальне тріо «Жоржини», Леся Козенко, бандуристи Юрко Слюсар та Лариса Веселова, дитячий співочий гурт «Гайдамаки з Головкивки», юний співак з Медведівки Михайлик Крохмаль та виконавці з м. Кам'янки, серед них скрипалька Марійка Щавелєва. Можлива участь народного артиста України Тараса Компаніченка і кобзаря Святослава Силенка.

У неділю, **18 травня**, о 12.00, в Холодному Яру, на Меморіалі козакам-добровольцям (біля Мотрино монастиря), будуть урочисто відкриті пам'ятники полеглим борцям за Українську державу. Ось імена героїв:

БУКАРЬОВ-«БІЛОТУР» Дмитро (19.04.1971, Хмельницький – 28.07.2022, с-ще Оленівка Донецької обл.). Заступник командира Окремого загону спеціального призначення НГУ «Азов» (з артилерії), полковник (посмертно).

ВОРОБКАЛО-«ТРЕК» Андрій (24.06.1996, с. Хутори Черкаського р-ну – 2.04.2023, м. Бахмут). Доброволець УДА, командир мінометного розрахунку 9-го Окремого стрілецького батальйону ЗСУ, бойовий медик.

КАРАСЬ Володимир (28.06.1982, Київ – 3.03.2022, с. Мотижин, Київщина). Козак 142-го Центру ССО ЗСУ.

СТРІЛЕЦЬ-«ТЯЖ» Ярослав (25.05.2003, Черкаси – 10.09.2024, Курщина). Чемпіон світу з панкратіону (2021), старший матрос (водолаз-підрильник) ССО з 2019 року.

НАЗАРЧУК-«ФРІЦ» Олексій (30.03.1997, с. Піщаний Брід – 9.10.2024, с. Ступочки, Донеччина). Доброволець ОДЧ «Карпатська Січ» (із 28.02.2022), командир відділення 5-ї ОШБр (з 27.04.2022).

ЛЮБУНЬ-«ІНСТРУКТОР» Володимир (21.10.2003, Вінниця – 20.12.2023, с. Терни Донецької обл.). Козак Вінницького полку ім. Івана Богуна (2007), доброволець полку «Азов» (2022), козак спецпідрозділу Нацгвардії «Донбас» (2023, гранатометник-протитанкіст).

Скульптор усіх пам'ятників – Ігор Семак, архітектор Олександр Бучацький.

Буде відкрито і пам'ятний знак полеглим воякам 31-го полку НГУ (скульптор Роман Турецький).

Чин освячення здійснять високопреосвящений Іоан, митрополит Черкаський і Чигиринський ПЦУ, голова Синодального управління військового духовенства, та митрофорний протоієрей Василь Циріль, настоятель храму святих апостолів Петра і Павла ПЦУ в Чигирині.

На Меморіалі козакам-добровольцям будуть вшановані й могили Героя України Георгія Тарасенка та Андрія Лутового, який загинув

неподалік м. Суджі на Курщині 6 грудня 2024 року.

Під час урочистостей на Меморіалі козакам-добровольцям відбудеться вручення нагород «Лицар Холодного Яру» – і полеглим героям, і живим, які продовжують боротьбу.

О 14.30 на хуторі Буда митрополит Іоан освятить дзвіницю храму святого праведного Петра Багатостраждального Калнишевського.

О 15.00 – 18.00 – працює Літературно-музична сцена.

18.00 – завершення XXX вшанувань героїв Холодного Яру.

Про це повідомляють:

Роман КОВАЛЬ, президент Історичного клубу «Холодний Яр», голова оргкомітету XXX вшанувань героїв Холодного Яру;

Леся ОСТРОВСЬКА, заступниця голови оргкомітету;

Богдан ЛЕГОНЯК, заступник голови оргкомітету



У статуті відзнаки Історичного клубу зазначено, що нею нагороджуються «За лицарське служіння Україні та вірність визвольним ідеалам полку гайдамаків Холодного Яру».

Всього виготовлено 12 нагород.

Автор нагороди – Сергій Шевченко.

Сприяння – Арсеній Білодуб.

ПОЛК ГАЙДАМАКІВ ХОЛОДНОГО ЯРУ У СКЛАДІ ДІЄВОЇ АРМІЇ УНР ВІДЗНАЧИВСЯ У БОЯХ НА ВІННИЧИНІ І... УКЛАВ ПРОЄКТ КОНСТИТУЦІЇ УНР У ХОЛОДНОМУ ЯРУ

Період перебування холодноярців, як окремої частини, у лавах Армії УНР на сьогодні й досі лишається маловідомим для широкого загалу. Тож історія перебування куреня, а згодом полку гайдамаків Холодного Яру у складі Армії УНР потребує детальнішого висвітлення.

Юрій Горліс-Горський писав, що холодноярці були окремою частиною в лавах Армії УНР. Ця фраза потребує пояснення та уточнення.

На початку 1919 р. частина холодноярців сформувала курінь [полк?] гайдамаків Холодного Яру, який мав синьо-жовтий прапор із тризубом та надписом: «Хай живе вільна незалежна Укр. Нар. Республіка». Під ним трохи перефразовані рядки поета Івана Франка: «Ми поляжемо, щоб славу, і волю, і честь, рідний краю, здобути тобі... ПОЛК ГАЙДАМАКІВ ХОЛОДНОГО ЯРУ». Знімок прапора вдалося зробити історик Михайлу Ковальчуку в Москві, у Центральному музеї збройних сил Росії, а от доля самого прапора невідома. Ймовірно, як трофей, він зберігається у фондах цього музею.

Відомо про час і місце формування полку гайдамаків Холодного Яру. Командир 2-го полку Січових Стрільців Остап Копцюх, який формував свій полк, у Єлисаветграді в січні 1919 р., повідомляв про прибуття до міста куреня (згодом полку) гайдамаків Холодного Яру. На початку січня 1919 р. курінь гайдамаків Холодного Яру був частиною 2-го полку Січових Стрільців.



Кінні холодноярці на світлині, яка протягом цілого століття зберігалася у сільській хаті Омельгорода (колишній Чигиринський повіт, нині – Олександрівська селищна громада).

Холодноярці перебували в лавах Армії УНР щонайменше до літа 1919 р. У лютому 1919 р. холодноярці вирушили з Єлисаветграда на Поділля, в район Калинівки (сучасна Вінницька область), де вдало тримали фронт упродовж двох тижнів. У звітах командування Дієвої армії УНР знаходимо згадку про холодноярців: «Курінь Гайдамаків Холодного Яру два тижні успішно боронить Калинівку» [*]. Напевне, підрозділ зазнав втрат, бо далі у звіті знаходимо таку інформацію: «У курені залишилося 200 козаків з 3 кулеметами» [*]. На-



Кольорова реконструкція прапора полку Холодного Яру – з фото, зробленого українським дослідником у Москві

далі гайдамаки Холодного Яру отримали наказ влитися в 3-й Наливайківський полк, який був утрічі менший від куреня холодноярців. Імовірно, це вплинуло на рішення старшин куреня гайдамаків Холодного Яру не об'єднуватися з Наливайківським полком. Холодноярці вирушили до Жмеринки, де увійшли до складу 3-го Гайдамаць-

кого полку, який очолював одіозний Омелян Волох. Він періодично конфліктував із військовим і політичним керівництвом УНР, був ув'язнений за наказом очільників Дієвої армії УНР у м. Балта за спробу заколоту проти Директорії, а холодноярці долучилися до авантюри, пов'язаної з вимогами звільнити Волоха з-під арешту. Надалі холодноярці відступили до Румунії, а влітку 1919 р. знову повернулися на Поділля. Тоді шляхи козаків полку гайдамаків Холодного Яру розділилися. Одні, ймовірно, разом з Копцюхом, з яким вони почили свій бойовий шлях, повернулися до Холодного Яру, підтвердження цьому є два факти. Згадка Горліса-Горського про цей епізод: «... холодноярці

були окремою частиною в українській армії. Під час відступу її у 1919 році за кордон пробігли в свої околиці і засіли в них».

Цей спогад потребує коментаря. У вступі до роману «Холодний Яр» Горліс-Горський попереджав, що дати позабувалися. Так, напевне, було і в цьому випадку.

Автор «Холодного Яру» правильно зазначив, що холодноярці залишили лави Дієвої армії УНР, однак це стосувалося однієї з частин полку гайдамаків Холодного Яру, бо вже в червні 1919 р. ми бачимо підпис Копцюха й інших холодноярських старшин, які перебували на фронті в складі Армії УНР, під текстом проєкту конституції УНР, укладеної в Холодному Яру «поблизу Мотронинського монастиря».

Друга частина куреня гайдамаків Холодного Яру далі перебувала на більшовицькому фронті, що доводять звіти інформаційного бюро Дієвої армії УНР. Відомо, що в липні 1919 р. полк гайдамаків Холодного Яру знову діяв проти більшовиків на Поділлі в районі Копайгорода як окремий повстанський відділ.

Можемо припустити, що холодноярці брали участь у наступі Дієвої армії УНР на Київ у липні – серпні 1919 р., а з цього походу повернулися до рідних стріх, бо надалі в документах Дієвої армії УНР військова частина з такою назвою не фігурувала. Після повернення до рідного краю вояки полку приєдналися до земляків-повстанців, які використовували назву полку гайдамаків Холодного Яру. У 1920 р. його було переформовано в Холодноярську бригаду, яка складалася з трьох куренів.

З книги Юрія МИТРОФАНЕНКА «Воля України або смерть! Повстанці Холодного Яру» (2025).

«СИЛИ СПЕЦОПЕРАЦІЙ» НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРКАЩИНИ – СТОЛІТТЯ ТОМУ

Гортаючи підшивку львівської газети «Рідний край» за 1921 рік, відомий історик Юрій Юзич зробив знахідку, що претендує на сенсацію – відшукав оглядову карту-схему повстанських районів України. На першій сторінці газети за 19 червня 1921 року було надруковано мапу із районами базування та приблизним чисельним складом повстанських загонів.

Зокрема, з цієї карти можна бачити, що влітку 1921-го Холодний Яр був далеко не єдиною повстанською силою на території сучасної Черкащини: в околицях Черкаса діяли повстанці отамана Лиха (Дорошенка-Якубенка), в районі Христинівки-Умані – загопи отамана Левченка, на лівобережжі в околицях Золотоноші – козаки отамана Семена Шуплика...

Ця карта, як і газета, не є «істиною в останній інстанції», проте дає загальне уявлення про втілення в роботу історичного документа – датованої вереснем 1920 року «Інструкції начальникам районів» від Головного отамана військ УНР Петлюри. Планувалося навесні (пізніше влітку, а потім восени) 1921 року розпочати визволення території України ударом військ УНР, інтернованих у Польщі та Румунії, з одночасним повстанням по всій території України. Начальники районів визначалися як адміністративні й військові начальники на ввіреній їм території, з поділом на курені і сотні.

Інструкцією, підписаною Симоном Петлюрою, визначалися основні завдання повстанцям: нищити залізницю й ешелони (особливо з військовим спорядженням), псувати мости і насапи, робити нальоти на обози, ревкоми, бази чекістів, комісаріати й штаби – тим самим «роботою в за-

плілі» сприяти наступу регулярних українських військ на фронті. Власне, те саме, що зараз українські партизани і Сили спецоперацій ЗСУ роблять на тимчасово окупованих територіях...

Унікальну, намальовану на домотканому полотні і дивом збережену у чекістських справах схему 8-го повстанського району, з позначеними на ній Черкасами, Каневом, Золотоношею, Жашковом, Звенигородкою, Тальним і Шполою можна бачити у книзі «Лицарі Зимових походів», написаній дослідником Визвольної боротьби Ярославом Тинченком. Вищезгаданий Юрій Юзич деталізує дані й по інших трьох повстанських районах на території області.

«Черкащина. Більша частина сучасної області творила основу 8-го повстанського району із центром в Корсуні. У центрі сучасної Черкащини діяв отаман Кольба (білогвардійська газета писала, що в Звенигородському повіті діяла також повстанська селянська група «Не журись»), – пише Ярослав Тинченко. – Поблизу Канева діяв отаман Михайличенко-«Зеленчук»

та міг діяти Михайло Решетник (якщо нам правильно вдалось ідентифікувати його на мапі). У жовтні 1921 року Генштаб Армії



Напад повстанців на більшовицький обоз. Замальовка учасника Визвольної боротьби, уродженця Уманщини Леоніда Перфецького.



Намальована на шматочку тканини (домоткане полотно), схема 8-го повстанського району, з позначеними на ній Каневом, Золотоношею та іншими містами Черкащини дивом збереглася у чекістських архівах.

УНР вважав, що у 8-му районі раніше діяли отамани Микола Бондарук (Черкаський повіт), Ларіон Загородний (Чигиринщина), Ярій (Канівщина) і Трохим Голий.

У 4-му повстанському районі, згідно з відомостями «Рідного краю» та білогвардійської газети, діяв отаман

діяли отамани: Пилип Хмара із загonom в 400 шабель (Чигиринщина); Герасим Нестеренко-«Орел», теж 400 шабель (Холодний Яр); Тихон Березняк із 150 шаблями (Чорний Ліс); Ярошенко і Батрак (Вишніполь – Тальнівщина) – 400 і 100 шабель відповідно. Був і ряд дрібніших загонів.

У східній частині області, яка входила до 7-го району, на мапі позначений Дорошенко-Якубенко-«Лихо». У жовтні 1921 року (за застарілими, як вважалося, даними) в Уманщині діяв отаман Іван Дехтяр (Дігтяр).

На лівому березі Дніпра, у 12-му повстанському районі, на мапі позначені отамани Кожумяка та Перенко (загін останнього мав 300 піхотинців і 40 старшин). Станом на жовтень 1921 року в районі Золотоноші діяв загін отамана Івана Савченка-«Нагірного» на 210 осіб.

Матвієнко із відділом у 400 піхотинців. Підтримували їх мешканці Сміли, Медведівки, десятки інших сіл та хуторів.

Станом на жовтень 1921 року у 4-му районі

ДЗВОНИ ПРОСЛАВЛЯЮТЬ НЕБО І ПОПЕРЕДЖАЮТЬ НА ЗЕМЛІ СУЩИХ...

В Україні церковні дзони використовувалися не лише у релігійних церемоніях – ще з часів Русі, а потім Козаччини наші предки застосовували їх для «збору по тривозі» місцевого населення. «Навчальних тривог» при цьому не було – кожен знав, як його покличуть гасити пожежу, а як – протистояти набігу ворога...

У знаменитому романі «Холодний Яр» безпосередній учасник Визвольної боротьби, холодноярський повстанський старшина Юрій Горліс-Горський детально описав «систему оповіщення», яка діяла у селах Чигиринщини століття тому. На прикладі Матвіївки розповідав: село мало дієву повстанську сотню і резервну, які задіявалися в залежності від дзвонів склику. «Збираються по дзвону з церкви: два вдари підряд – дієва сотня, три – обі разом. В селі завжди є озброєна варта і вартовий, почувши дзвін у сусідньому селі, передає його для свого і дальших. Безперервний, тривожний дзвін подається лише під час великої небезпеки або загального повстання – і тоді повинні збиратися усі, хто має зброю», – так описує Горліс-Горський значення церковних дзвонів.

Як московити-окупанти нищили дзони церкви Мотриного монастиря, усвідомлюючи їх місію і символізм для повстанців Холодного Яру, добре описав Василь Шкляр у романі «Чорний Ворон. Залишенець».

«Мельники – село братів Чучупаків – лежало верст за п'ять від Мотрининського монастиря, і (чекісту) Птіцину стало трохи не по собі, коли звідти, з-за лісових валів, долинув гул монастирських дзвонів. Він уже знав, що ті дзони сповіщають про появу в цих краях ворожої сили, її потугу, шляхи пересування...

...Спершу все подвір'я монастиря залила повинь смердючої солдатні з диким матюччям, реготом і гелготанням. Наказ вони мали один – зняти монастирські дзони. Раз і назавжди знищити головну систему оповіщення гайдамацького краю, цієї проклятої Холодноярської «республіки», з якою довелося воювати довше і тяжче, ніж із поляками, німцями, Денікіним, Врангелем, Махном.

І під голосіння черниць вони скинули монастирські дзони (їх потім також відвезуть до Кременчука, а далі – до Харкова, як свідчення перемоги над цією новітньою Січчю, що під-

няла шаблі з-за прадавніх валів), отож вони з великим трудом скинули дзони, і через те, що дуже намучилися, і від жіночих плачів так розлютилися, що запалили дзвіницю Івано-Златоустівської церкви...

...Птіцин тріумфував: з бандитським кублом у Холодному Яру покінчено. Він доповість наркомуну Балицькому, що Мотрининський монастир узят, його дзони впали до наших ніг...

Один черв'ячок ні-ні та й прокидався насподі його думок: стривай, казав собі Птіцин, якщо була вказівка неодмінно зняти монастирські дзони, то, виходить, немає впевненості, що вони не задзвонять знов? Гмм...

Птіцин, засвітивши газову лампу, сів до столу писати звіт про вдало проведену операцію, та невдовзі відчув, що йому щось муляє, не дає зосередитись, а що саме – не міг зрозуміти. Подумки перебирав подробиці минулого дня, шукаючи там причину тривоги, що так знагла, немов із-за рогу, підступила до нього... Уже вкотре, як голка з мішка, вилізла думка: якщо є певність, що бандити не повернуться, то навіщо знімати дзони? Птіцин переконував себе, що все це правильно: символи, святині, знаки ворога треба нещадно нищити, тож він зробив дуже корисну справу, а якесь бісеня знов і знов шептало на вухо: кому б заважали ці дзони, якби знаття, що Холодний Яр не підніметься знов?», – пише Василь Шкляр.

Повертаємось знову до роману «Холодний



«Голуб миру» і зображення гетьмана Мазепи на дзвоні, викраденому з України під час Другої світової війни і вивезеному до Оренбурга в Росії.

Яр» Горліса-Горського – і наприкінці книги знаходимо слова, якими повстанець передає віру у продовження боротьби і знову чуємо про церковні дзони: «То гуде дзвін Святої Софії – посилає тривожний переддзвін по всій Україні... То тривожно гуде й великий Мотрин дзвін – скликає холодноярців на бойову збірку... Ідуть колони твердим кроком непереможних. Не лякають їх тюрми, ні кулі, ні голод, ні холод північних таборів. Полеглі борці воскресають у нових. Ідуть колони тернисто-кривавим шляхом до ясної великої Меті. Дорогу вказують їм могили тих, на прапорах яких написано: «Воля України або смерть».

Спочатку на Майдані під час Революції Гідності, а потім – у батальйонах українських добровольців у зоні АТО на Сході країни і зрештою повномасштабної війни все частіше почали знову використовувати прапори часів Визвольної боротьби і серед найпопулярніших – знову чорний прапор Холодного Яру. Назви «Холодний Яр» мали штурмовий загін у складі батальйону «Айдар» у Щасті на Луганщині і танковий підрозділ полку «Азов» у Маріуполі на Донеччині, а від 2018 року й донині цю почесну назву носить 93-а окрема механізована бригада ЗСУ.



25 липня 2023 року, до 336-ї річниці обрання Івана Мазепи гетьманом України, у Великій дзвіниці Києво-Печерської лаври було презентовано відновлений реставраторами дзвін, виготовлений для Лаври на замовлення Мазепи. Він став одним із символів повернення найбільшій православної святині Києва суто Українській Церкві...

У травні 2025 року лунають сім дзвонів першої в Україні козацької церкви Петра Калнишевського на «Дикому хуторі» в Холодному Яру, де щороку збираються патріоти, щоб вшанувати українських Героїв усіх часів... І знову тут – «айдарівці», «азовці» і «холодноярці». Справдилися передчуття чекістів щодо того, що їм не знищити українське парагнення Волі – бо знову гордо майорить чорний прапор Холодного Яру...

З ІСТОРІЇ НАЙВІДОМІШИХ ДЗВОНІВ

Російські окупанти, які багато брешуть про свою «праведність» і «православніє скрєпи», часто руйнують церкви в Україні... Найбільший за вагою дзвін в Україні – 14,5 тон, знаходиться у Спасо-Преображенському соборі Одеси, який у липні 2023 року наполовину зруйнувала російська ракета, що пробилла купол храму і влучила просто у вітальну частину. 2013 року на честь 1025-ї річниці хрещення Русі в Донецьку було відлито дзвін вагою 13 тон, того ж року дзвін було урочисто передано в храм св. рівноапостольного князя Володимира в Криму (Херсонес). Наступного року росіяни окупували Крим...

Вони реально бояться українських символів. Чудом зберігся старовинний дзвін, відлитий 1705 року київським майстром Опанасом Петровичем – на замовлення й коштом антимосковського гетьмана України Івана Мазепи. Встановлений на другому ярусі Триумфальної дзвіниці Софійського собору в Києві, цей найбільший зі збережених старовинних бронзових дзвонів України, який називають «Мазепа», можна чути й сьогодні.

Не пощастило іншому відомому дзвону Мазепи, роботи майстра Карпа Балашевича. «Голуб» – 640-кілограмовий дзвін, відлитий 1699 року, був призначений для Батуринської Воскресенської церкви, про що свідчить напис на дзвоні.

1699 року було укладено Карловицький трактат, який завершив довголітню війну з Османською імперією та Кримським ханством. На честь цієї знаменної події був відлитий дзвін і звідси походить його назва «Голуб» – символ миру. Також того року Івану Мазепі виповнилося 60 років, тож на дзвоні майстер зобразив гетьмана Мазепу та його герб. У листопаді 1708 року гетьманський Батурин був знищений російськими військами, і дзвін «Голуб» було вивезено з

Батурина.

У 1920-х роках «Голуб» потрапив до Чернігівського історичного музею. Від часів Другої світової війни цей дзвін вважався втраченим. Проте виявилось, що вкрали його не гітлерівці, а сталіністи – у травні 2015 року добросовісний московський історик (тоді ще такі траплялися) віднайшов дзвін на дзвіниці Нікольського собору Російської православної церкви в Оренбурзі. У вкраденого росіянами дзвона був відсутній «язык», також він мав тріщину. Власне, так часто буває з тим, до чого торкається рука «мастерова» на російській...

Відлитий 1733 року в Москві «Царь-колокол» мав вагу близько 160 тонн, але в історію увійшов виключно як пам'ятник російським імперським «понтам». Оскільки під час виготовлення «мастера» порушили технологію, від дзвона відколовся шмат вагою 11,5 тонн – тож «Царь-колокол» жодного разу так і не дзвонив – як жодного разу не стріляла «Царь-пушка» – ще один порожній витвір московських пропагандистів.

Великий Мінгунський Дзвін (М'янма) протягом майже двох століть був найбільшим діючим на сьогодні дзвоном (90 тон) – до 1 січня 2000 року, коли уперше задзвонив Дзвін Щастя в китайському Піндиншані, який встановив новий рекорд як найбільший у світі.

Дзвін Зигмунта, що знаходиться у королівському замку Вавель у Кракові, має надзвичайно шанований вік у пів тисячоліття. Він відлитий 1520 року і в цей майже 11-тонний дзвін дзвонять лише при надзвичайних подіях, востаннє це було у квітні 2005 року, під час оголошення смерті Папи Іоанна Павла II.

Серед студентів багато хто чув назву «Великий Том», це – дзвін, який знаходиться у Церкві Христа в першому британському університеті, Оксфорді. 7-тонний дзвін кожного дня, починаючи з 1663 року, щовечора рівно о 21:05 дзвонить 101 раз. Незмінна протягом кількох століть, ця традиція не була дотримана один-єдиний день у 2002 році, коли студенти «пожартували», обмотавши язик дзвона ізоляційною стрічкою...

Дзвін Свободи (англ. Liberty Bell), що знаходиться у Філадельфії – є символом американської історії боротьби за Незалежність. У цей дзвін і зараз щороку дзвонять (обережно) у День незалежності США. Цей дзвін скликав мешканців Філадельфії на проголошення Декларації незалежності Другим континентальним конгресом у 1776 році. Вага – 2000 фунтів (більше тони). На дзвоні – напис: «І оголосить свободу на землі всім жителям її!»



Дзвіниця Софії Київської 1919 року – на листівці 1934 року «Дзвони соборності» (художник Микола Битинський)

29 ТРАВНЯ – ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТОВЕ



Повна назва свята — Вознесіння Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа.

Вознесіння Христове — важливий день для всіх віруючих. Згідно з Євангелієм, Ісус Христос після свого воскресіння з мертвих понад місяць перебував на землі серед своїх учнів і пастви. А після закінчення цього терміну Спаситель зібрав апостолів у передмісті Єрусалима Віфанії на горі Елеон, благословив їх і у плоті вознісся на небо. Тоді ж до присутніх з'явилися два ангели та проголосили, що Христос через час так само знову прийде на землю видимим чином, щоб судити живих і мертвих. А поки Господь і після свого Вознесіння не залишить своїх учнів — хоч він і перестане бути їм в образі людини, незримо він як і раніше буде перебувати поруч з ними...

Вознесіння — свято з “плаваючою” датою, яка безпосередньо залежить від Великодня, випадає на 40-й день після Світлої неділі та завжди припадає на четвер. У 2025 році – Вознесіння Господнє – 29 травня.

У православ'ї Вознесіння Христове входить в число 12 дванадесятих свят (вони присвячені головним подіям євангельської історії). Приурочені до нього служби починаються ще напередодні. Закінчується великодній період, і в середу вранці останній раз в році звучать великодні піснеспіви. А ввечері служать урочисте Всенічне бдіння. На наступний день під час літургії читається Євангеліє від Марка, де описані події сходження Христа на небо.

Через те, що свято припадає на четвер, посту в цей день немає — можна їсти будь-яку їжу, а також займатися звичними справами. Однак віруючі намагаються відвідати церковні служби та приділити час молитви.

У народі вважалося, що в цей день весна остаточно переходить в літо, стає по-справжньому спекотно, відцвітають сади.

Як і багато інших православних свят, Вознесіння Господнє увібрало в себе побутові народні традиції і давні звичаї. Так, на свято водили хороводи на честь майбутнього хорошого врожаю, в деяких місцях влаштовували веселі гуляння. На Вознесіння пекли пироги з начинкою з зеленої цибулі, а також особливі хлібні страви – “драбинки”, на яких обов'язково робили сім “перекладин”, що символізують ступені (за кількістю небес апокаліпсису). Ці коржі освячували в церкві та з частуванням відправлялися в гості до рідні.

Вважалося особливим гріхом в період з Великодня до Вознесіння Христового в чомусь відмовляти мандрівникам, віруючі намагалися більше допомагати нужденним, подавати милостиню тим, хто просить.

Як відомо, в деякі великі свята віряни вітаються по-особливого. На Різдво ми говоримо «Христос народився!» і відповідаємо «Славимо Його!». На Великдень прийнято вітатися «Христос Воскрес!» і відповідати «Воістину Воскрес!». А ось на Вознесіння Господнє віряни повертаються до звичного привітання «Слава Ісусу Христу!», на яке потрібно відповідати «Навіки Слава!»

ДЕНЬ В ІСТОРІЇ 23 – 31 травня



23 травня - День Героїв, щорічне свято, встановлене на честь українських воїнів — борців за волю України.

23 травня 1920 р. помер художник Георгій НАРБУТ, автор ескізів перших українських грошей і поштових марок та проекту герба УНР.

23 травня 1938 р. від руки московського агента загинув полковник Армії УНР Євген КОНОВАЛЕЦЬ, командир корпусу Січових стрільців, начальний командант УВО, голова ПУН.

24 травня 1093р. на річці Стугні половці розбили військо київського князя Святополка Ізяславича, чим змусили його... одружитися з дочкою хана Тугоркана.

24 травня 1571р. татарські війська хана Девлет-Герая, які прийшли з території сучасної України – Криму, ущент спалили Москву.

24 травня 1742 р. помер Гетьман України Пилип ОРЛИК.

24 травня 2003 р. Україна вперше прийняла участь у «Євробаченні».



25 травня 1630 р. козаки Тараса ТРЯСИЛА під Переяславом розбили польських загарбників.

25 травня 1709 р. москалі зруйнували Чортотлицьку Січ.

25 травня 1889 р. у Києві народився Ігор СІКОРСЬКИЙ – знаменитий авіаконструктор, творець перших вертольотів.

25 травня 1926 р. у Парижі Самуїл Шварцбард убив Симона ПЕТЛЮРУ.

26 травня 1648 р. 15-тисячне військо гетьмана Богдана ХМЕЛЬНИЦЬКОГО під Корсунем на Черкащині ущент розбило 18-тисячну польську армію.

26 травня 2014 р. почалися бої за Донецький аеропорт – час славетних «кіборгів».

27 травня 1753 р. завершено будівництво Андріївської церкви в Києві.

27 Травня 1859 р. у с. Кам'яно-Костувате Херсонської губернії народився Панас САКАГАНСЬКИЙ, український актор і режисер, театральний діяч, засновник Народного театру в Києві.



28 травня 1916 р. помер поет і письменник Іван ФРАНКО.

28 травня 1997 р. глави урядів України й Росії підписали пакет документів про базування й розподіл Чорноморського флоту. Москва зобов'язувалася прибрати свій ЧФ геть з українського Криму до 2017 року.

29 травня 1653 р. війська Тиміша ХМЕЛЬНИЦЬКОГО зазнали поразки під Торговицею.

29 травня 1915 р. помер Клим ГУТКОВСЬКИЙ, командант Гуцульської сотні УСС, редактор часопису “Праця”.

29 травня 1952 р. помер Михайло ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО, начальний комендант УГА, командувач Армії УНР.

29 травня 2014 року від рук проросійських терористів загинув генерал-майор Нацгвардії Сергій КУЛЬЧИЦЬКИЙ.

30 травня 1887 р. народився Олександр АРХИПЕНКО — український та американський скульптор і художник, один із основоположників кубізму в скульптурі.

30 травня 2000 р. у день похорону українського композитора Ігоря БІЛОЗОРА, померлого від травм, отриманих від російських націоналістів, на вулиці Львова вийшло понад 100 тисяч людей.

31 травня 1896 р. народився Іван ПОДІЮК, січовий стрілець, поручник УГА, лікар.



У травні 1125 р. помер Великий князь київський Володимир МОНОМАХ.

У травні 1921 р. загинув Максим ТЕРЕЩЕНКО, начальник Холодноярського повстанського штабу.

У травні 1992 р. помер Антін КУЩИНСЬКИЙ, сотник Вільного козацтва, командант Гуцульського коша Карпатської Січі, редактор журналу “Українське козацтво”.